

Kela|Fpa

Toimeentulotuen kokonaisuudistus (HE 116/2025 vp)

- asiantuntijalausunnon tiivistelmä työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle
16.10.2025

Tomi Ståhl

Toimeentulotuen osaamiskeskuksen päällikkö

Sisällys

1. Velvollisuus hakea ensisijaisia etuuksia ja kokoaikatyötä
2. Asiakkaiden neuvonta ja ohjaus sekä yhteistyö
3. Alentamisharkinnan haasteet
4. Terveystoimien toimenpiteet
5. Toimeenpanon resurssien riittävyys

1. Velvollisuus hakea ensisijaisia etuuksia ja kokoaikatyötä

Julkinen

1. Hallituksen esityksen tavoitteena on vahvistaa toimeentulotuen luonnetta **viimesijaisena ja väliaikaisena tukimuotona**.
2. Tavoitteena on, että työikäiset ja työkykyiset työttömät henkilöt olisivat aina ilmoittautuneet työttömiksi kokoaikatyön hakijoiksi työvoimaviranomaisessa. Tämä varmistaisi sen, että henkilö samalla **siirtyisi työllistymistä edistävien palvelujen piiriin**.
3. Toimeenpanon näkökulmasta on selkeää, että toimeentulotukea saavan asiakas tulee ohjata ensisijaisten etuuksien hakijoiksi, **yleensä ilmoittautumaan työttömiksi kokoaikatyön hakijoiksi** työvoimaviranomaisessa ja tarvittaessa hakemaan asumistukea.

2. Asiakkaiden neuvonta ja ohjaus sekä yhteistyö

Esityksellä pyritään vaikuttamaan

- **tulottomiin** siten että he hakeutuisivat ensisijaisille etuuksille ja
- **työttömiin** työnhakijoihin siten, ettei työnhakijan palveluprosessiin, työnhakuun tai palveluihin osallistumiseen liittyviä laiminlyöntejä edes tapahtuisi.

Tavoitteiden saavuttaminen edellyttää **Kelalta**, hyvinvointialueilta ja **työllisyysalueilta** oikea-aikaista ja riittävää asiakasinformaatiota ja asiakkaiden motivoimista.

Ohjaus perusosan alentamisen uhalla koskee

- Tulottomien velvollisuus hakea ensisijaista etuutta
 - 33 000 henkilöä → ohjaus ja 1 kk määräaika
- Velvoite hakea kokoaikatyötä koskisi myös niitä **osa-aikatyötä tekeviä** toimeentulotuen saajia, jotka työskentelevät alle 30 viikkotuntia tai opiskelevat päätoimisesti saamatta opintoetuutta.
 - 34 000 henkilöä vuonna 2024 → ohjaus ja 1 kk määräaika
- **Työttömiä**; työvoimapoliittisten velvoitteiden laiminlyönti
 - Työvoimapoliittisia lausuntoja, jotka ovat estäneet työttömyysetuuden saamisen, on vuoden 2024 aikana saanut noin 39 000 perustoimeentulotukea saanutta henkilöä.
- Esityksessä arvioidaan, että perusosia alennetaan 150 000 kertaa vuodessa

3. Alentamisharkinnan haasteet

- Hallituksen esityksen 10 § mukaan; *”sen estämättä, mitä 1–7 momentissa säädetään, perusosan alentaminen voidaan tehdä vain, jos alentaminen ei vaaranna ihmisarvoisen elämän edellyttämän turvan mukaista välttämätöntä toimeentuloa eikä alentamista voida pitää muutenkaan kohtuuttomana.”*
- Alentaminen tehdään kuukaudeksi kerrallaan ja alentamista koskeva harkinta tulee tehdä joka kerta ennen alentamista
- Alentaminen on esityksen mukaan lähtökohtana, jos asiakas laiminlyö edellä kuvattuja velvollisuuksia
- Kela voi pyytää sosiaalihuollon lausunnon alentamisharkinnan tueksi

Alentamisharkinnassa huomioitava

- vaarantuuko hakijan tai perheenjäsenen terveyden tai elinkyvyn säilyttämisen kannalta välttämätön ravinto tai asuminen,
 - alentamista ei tulisi tehdä, jos hakijan tai perheenjäsenen terveyden tai elinkyvyn säilyttämisen kannalta välttämätön itsenäinen selviytyminen vaarantuu.
 - lapsen oikeus riittävään elatukseen
- johtaako alentumisen pitkittyminen kohtuuttomuuteen
 - onko alentaminen kohtuutonta ottaen huomioon asiakkaan elämäntilanne (esim. perheessä hiljattain sattunut kuolemantapaus tai vakava sairastuminen)

Alentamisharkinnassa huomioitava

- sosiaalihuollon lausunto

- asiakkaan erityiset vaikeudet hakea ja saada tarvitsemiaan palveluja
 - kognitiivisen tai psyykkisen **vamman tai sairauden**, **päihteiden** ongelmakäytön tai **muun riippuvuuskäyttäytymisen**,
 - usean **yhtäaikaisen** tuen tarpeen tai
 - muun vastaavan syyn vuoksi,
- henkilön **kyky huolehtia itsestään tai huollettavistaan**
- asiakas itse kertoo esimerkiksi
 - **kesken olevasta työkyvyn selvittelystä** tai
 - muusta **sosiaalihuollon palveluprosessista** taikka jos
 - ilmenee, että henkilö on **asunnoton**

Ohjeistus ja toimeenpano

- Esityksen tavoitteena on saada hakijat ensisijaisille etuuksille ja noudattamaan työllisyyspalveluissa asetettuja velvoitteita.
 - Esityksessä jää avoimeksi millä painoarvolla alentamisen **kohtuusharkinnassa otetaan huomioon asiakkaan sairaudet ja elämänhallinnan ongelmat** tai se, että asiakas on jo korjannut moitittavan menettelynsä.
- Yleiskuvaksi esityksestä jää se, että alentaminen tulee **lähtökohtaisesti tehdä vähintään kerran** ja sen jälkeen **alentamisen kesto yhdessä muiden alentamisharkintaan vaikuttavien tekijöiden kanssa vaikuttavat alentamisharkinnan lopputulokseen.**
- Esityksen tiedoilla on kuitenkin vaikea arvioida sitä kuinka monta kuukautta peräkkäin jo pelkkä 40 tai 50 prosentin alentaminen johtaa hakijan tai perheenjäsenen terveyden tai elinkyvyn säilyttämisen kannalta välttämättömän ravinnon tai asuminen vaarantumisen.
- Itsenäisen selviytymisen vaarantumisen arviointi on vielä vaikeampaa.

4. Terveysthuoltomenot

- Hallituksen esityksen mukaan muina perusmenoina otetaan tarpeellisen suuruisina huomioon muut kuin perusosaan sisältyvät **välttämättömät terveydenhuoltomenot**
- Uutta on etenkin se, että terveydenhuoltomenojen tarpeellista suuruutta ja välttämättömyyttä arvioidessaan Kelan tulee ottaa huomioon yleisesti hyväksytyn hoitokäytännön ja tutkimusnäytön lisäksi uusien tai erityisen kalliiden lääkevalmisteiden kustannusvaikuttavuus.
- Toimeentulotuesta korvattavien **terveydenhuoltomenojen arvioinnin periaatteiden** tulee rinnastua julkisen terveydenhuollon palveluvalikoimalle asetettaviin periaatteisiin ja rajauksiin.
- **Haasteena** on yhä kalliimpien ja laajemmalle potilasjoukolle tarkoitettujen lääkkeiden **kustannusvaikuttavuuden** arviointi

5. Toimeenpanon resurssien riittävyys

- Lainmuutos vaikuttaa Kelan palvelujen kysyntään huomattavasti.
 - **Asiakaspalvelussa** kyselyjen määrä lisääntyy muutoksesta johtuen. Lainmuutoksen tavoitteiden saavuttaminen edellyttää Kelalta riittävää ohjausta, neuvontaa ja yhteistyötä kumppaneiden kanssa kuten edellä kuvattu.
 - **Toimeentulotuen ratkaisutyö** lisääntyy erityisesti tilanteissa, joissa asiakkaan perusosan alentaminen tulee eri syistä harkittavaksi.
 - Etenkin perusosan alentamisesta johtuen **oikaisuvaatimusten** arvioidaan lisääntyvän merkittävästi ja tämä taas todennäköisesti lisää hallinto-oikeusvalituksia. Oikaisuvaatimusten ja hallinto-oikeusvalitusten käsittely on merkittävästi kalliimpaa kuin toimeentulotuen ratkaisutyö.

- Toimeentulotukiuudistuksen toimenpano aiheuttaa arvioiden mukaan Kelassa pysyvää työmäärän lisäystä **kustannuksina noin 10 milj. euroa**, johon **ei ole Kelan esityksestä huolimatta myönnetty lisärahoitusta**.
- Tarvittavien resurssien puute heikentää mahdollisuuksia lainmuutoksen **hyvään toimeenpanoon** toimeentulotuessa.
- Lainmuutoksen suuri työmäärä ilman vastaavia resursseja aiheuttaa merkittävän riskin pysyä **toimeentulotuen lakisääteisessä käsittelyajassa**.
- Toimeentulotuen priorisointi riittämättömien resurssien tilanteessa voi aiheuttaa **myös muiden etuuksien käsittelyn ruuhkautumisen**.

Kiitos

Kela|Fpa